

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Затверджено на засіданні
кафедри філософії та політології
Протокол № 7 від 25 січня 2016 р.

**Програма
навчальної дисципліни
"Культурологія"
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання**

Укладачі: д. філос. н., проф. Кузь О.М.
викл. Коннова Н.О.

Відповідальний за випуск
зав. каф., проф. Кузь О.М.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

Вступ

Культурологія відіграє суттєву роль у духовному прогресі суспільства. На відміну від наук, що вивчають прояви стійких закономірностей у природі й спрямовані на розвиток штучних технологій, культурологія має справу переважно з об'єктами унікальними – конкретними особистостями або художніми творами – і з предметами дуже мінливої природи: змінюються закони, засади державного життя, моральні установи, естетичні критерії і т. д.

Як навчальна дисципліна “Культурологія” спрямована на збагачення й розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Вона розглядає розвиток культури від виникнення людського суспільства до сучасності, а також передбачає висвітлення проблем розвитку культури українського народу в контексті культури зарубіжної. Поряд з цим, одним із важливих завдань дисципліни є розкриття історії культури українського народу як одного з ланцюгів історії світової культури.

Вивчення дисципліни потребує від студентів великої самостійної роботи. Тільки самостійне зацікавлення й заглиблення в надзвичайно багатий у проявах і різноманітний космос культури, як світової, так і вітчизняної, може реально збагатити внутрішній світ і дієво вплинути на формування світогляду сучасної молоді людини. Така самоосвіта повинна полягати в знайомстві з літературними пам'ятками, музичними творами, творами живопису, театральними виставами та ін.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування системи знань про закономірності культурного процесу, культуру як специфічний та унікальний феномен людства. Розгляд культури в розвитку, в єдності та суперечності різноманітних процесів і тенденцій у ній.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

оволодіння основними термінами та поняттями культурології на рівні відтворення, тлумачення та використання в повсякденному житті;
знайомство з культурологічною думкою в її історичному розвитку;
набуття вмień та навичок застосування знань з культурології для визначення лінії особистої поведінки в умовах розмаїття культур;

розкриття специфіки української культури, визначити її місце і роль у сучасному світовому культурному просторі.

Об'єктом навчальної дисципліни є культура як тип світогляду і світовідчуття, одна зі сфер духовного життя, спосіб практично-духовного освоєння світу суспільством, групою, індивідом і особистістю.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є етапи та закономірності розвитку світової культурологічної думки.

Дисципліна "Культурологія" спрямована на збагачення й розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Вона розглядає розвиток культури від виникнення людського суспільства до сучасності та покликана розширити світогляд студентів, сприяти розвитку їх естетичних почуттів, духовного світу, а отже, забезпечити орієнтацію особистості в системі загальнолюдських культурних цінностей. Значення даної дисципліни зараз дуже велике, бо, за словами Е. Фромма, "технічно ми живемо в атомному віці, в той час як емоційна більшість людей живе у кам'яному віці".

Дана дисципліна передбачає висвітлення проблем розвитку культури українського народу в контексті культури зарубіжної, а також аналіз культур у їх взаємозв'язку. Цим обумовлені її мета та завдання.

Методичне завдання – на конкретному матеріалі показати логіку розвитку певної культури протягом тисячоліть з урахуванням специфіки національної моделі. Також одним із важливих завдань дисципліни є розкриття історії культури українського народу як одного з ланцюгів історії світової культури.

Одне з найважливіших завдань цієї дисципліни – виділення логічної лінії розвитку культури. Тому однією з характерних її особливостей є комплексний, системний характер.

З іншого боку, вивчення дисципліни потребує від студентів великої самостійної роботи. Тільки самостійне зацікавлення й заглиблення в надзвичайно багатий у проявах і різноманітний космос культури, як світової, так і вітчизняної, може реально збагатити внутрішній світ і дієво вплинути на формування світогляду сучасної молоді людини. Така самоосвіта повинна полягати в знайомстві з літературними пам'ятками,

музичними творами, творами живопису, театральними виставами та ін. Велику допомогу у вивченні дисципліни може надати й література, відображена в програмі, яку студенти можуть знайти переважно в Харківській науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка та музично-театральній бібліотеці ім. К. С. Станіславського, в інших бібліотеках.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

основні категорії культурології: культура, цивілізація, ідентифікація, антропогенез, культуроґенез, соціоґенез, масова, елітарна та народна культури, матеріальні та духовні цінності, культурний діалог, субкультура, контркультура тощо;

основи теорії культури: предмет, структуру, особливості функціонування культури;

головні школи, напрямки, концепції культурології;

ґенезу та історичні етапи розвитку культури;

сучасні проблеми та кризові явища в культурі;

вміти:

аналізувати досягнення, закономірності й тенденції розвитку культури;

обґрунтовувати проблемні питання культурного життя суспільства;

орієнтуватися в основних світових та вітчизняних культурологічних концепціях, напрямках;

розуміти сенс і основні напрямки розвитку світового культурного процесу;

застосовувати культурологічні знання в професійній і громадській діяльності.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами соціально-особистісними і загально-науковими компетентностями, що наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни «Культурологія»

Назва компетентності	Складові компетентності
Використовувати культурологічні надбання щодо аналізу досягнень сучасної української культури, соціально значущих проблем і тенденцій її розвитку, застосовувати їх для особистісного та професійного вдосконалення	Аналізувати досягнення, закономірності й тенденції розвитку культури
	Застосовувати культурологічні знання в професійній і громадській діяльності
	Обґрунтовувати проблемні питання культурного життя суспільства
	Орієнтуватися в основних світових та вітчизняних культурологічних концепціях, напрямках
	Розуміти сенс і основні напрямки розвитку світового культурного процесу

Структура складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведена в додатку А.

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
«Культурологія»
за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Культурологія					
Тема 1. Специфіка культурологічного знання					
Сформувати навички використання загально-людських та національних культурних цінностей щодо самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі у культурному будівництві в Україні	Сутність поняття культура, структура та світоглядна спрямованість культурології як навчальної дисципліни	Знання теоретико-методологічних засад світової та вітчизняної культурологічної думки, опанування базових категорій культурології та історії культури; закріплення знань щодо структури та основних закономірностей функціонування культури, її ролі та значення у сучасному світі	Здатність розуміти та застосовувати основні культурологічні та історико-культурні поняття для визначення власних поглядів щодо культурних явищ та самостійної орієнтації у сучасному культурному просторі	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо обґрунтування власної світоглядної позиції	Свідомо формулювати власні світоглядні установки та відповідально відноситись до власного світоглядного вибору

Тема 2. Генеза культури. Архаїчна культура. Давні цивілізації					
Сформувати навички щодо використання загальнолюдських та національних культурних цінностей для самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі в культурному будівництві України	Форми первісних вірувань їх витоки та етапи еволюції; роль і значення міфу в житті первісного суспільства	Знання історичної традиції генезису й розвитку культури. Опанування характерних рис первісної культури; визначення ознак міфологічної картини світу	Здатність аналізувати досягнення історичного розвитку прадавніх цивілізацій; визначати джерела становлення української культури у загальнослов'янському та світовому культурному контексті	Презентувати результати аналізу історичної традиції генезису і розвитку культури	Самостійно, раціонально та критично оцінювати культурну спадщину стародавнього світу з метою формування власного світогляду
Тема 3. Антична культура					
Сформувати навички щодо використання загальнолюдських та національних культурних цінностей для самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі в культурному будівництві України	Визначення сутності античної спадщини; визначення особливостей римської системи цінностей	Знання головних культурних цінностей, що визначили світогляд давніх греків; значення видовищ в житті давніх греків та римлян; визначення самобутності давньоримської культури	Здатність розуміти специфіку античної культури; усвідомити значення грецької міфології в античній культурі	Репрезентувати смисли та цінності античної культури	Самостійно, раціонально та критично оцінювати культурну спадщину античного світу з метою формування власного світогляду
Тема 4. Культура європейського середньовіччя					
Сформувати навички щодо використання загальнолюдських та національних культурних цінностей для самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі в культурному будівництві України	Визначення особливостей становлення системи європейської освіти та науки	Знання основних напрямків наукових знань. Астрологія та алхімія; знання проблеми співвідношення розуму та віри	Здатність розуміти вплив християнства на формування європейської середньовічної культури	Презентувати результати аналізу основних напрямків розвитку культури середньовіччя	Самостійно, раціонально та критично оцінювати культуру європейського середньовічного суспільства з метою формування власного світогляду

Тема 5. Культура епохи Відродження й Реформації					
Сформувати навички щодо використання загальнолюдських та національних культурних цінностей для самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі в культурному будівництві України	Визначення особливостей формування нового естетичного світосприйняття в епоху Відродження; визначення особливості мистецтва Північного Ренесансу; визначення сутності руху Реформації	Знання передумов, що сприяли становленню культури Відродження; обґрунтування історичного значення гуманістичного та реформаційного рухів для європейської культури; визначення місця мистецтва Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі	Здатність аналізувати історичні умови та соціально-політичні причини розвитку ренесансної культури, усвідомлювати принципи та цінності гуманізму у подальшому розвитку культури	Презентувати результати аналізу основних напрямків розвитку культури Відродження; наукові відкриття цього часу	Самостійно, раціонально та критично оцінювати культуру епохи Відродження з метою формування власного світогляду
Тема 6. Культура Нового часу та епохи Просвітництва					
Сформувати навички щодо використання загальнолюдських та національних культурних цінностей для самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі в культурному будівництві України	Сутність та особливість новоєвропейської науки та філософії; визначення сутності руху Просвітництва; визначення ідей Розуму в літературній діяльності	Знання типових рис європейської культури Нового часу; виявлення культурних наслідків в житті українського суспільства під впливом європейського наукоцентризму.	Здатність визначати культурно-історичні обставини, що зумовили специфіку картини світу в культурі XVII ст. З'ясувати особливості бароко та класицизму його впливу на художню та інтелектуальну культуру	Презентувати результати аналізу основних напрямків розвитку культури Нового часу; наукові відкриття цього часу	Самостійно, раціонально осмислити соціально-політичні чинники розвитку української культури у другій половині XVII – XVIII ст. та її специфіки
Тема 7. Європейська культура XIX – XX ст.					
Сформувати навички щодо використання загальнолюдських та національних культурних цінностей для самостійного творчого осмислення культурної спадщини та власної участі в культурному будівництві України	Визначення провідних напрямків в західно-європейському мистецтві XIX ст.; визначення особливостей розвитку світової культури XX ст.	Знання передумов, що сприяли становленню культури XIX т. у Західній Європі; знання світоглядних підстав модерністського мистецтва	Здатність до дискурсивної експлікації ключових понять теми	Презентувати результати аналізу основних напрямків розвитку Європейської культури XIX – XX т.; наукові відкриття цього часу	Самостійно, раціонально та критично оцінювати Європейську культуру XIX – XX т. з метою формування власного світогляду

Тема 8. Феномен української культури. Тенденції розвитку сучасної української культури					
Сформувати навички щодо здатності до самостійного критичного осмислення спадщини української культури радянської доби, здатність визначати основні етапи, напрямки та стилі українського радянського мистецтва	Визначення історичних етапів розвитку культури України, визначення знакових подій та досягнень, які обумовили самобутній характер української духовності	Знання особливостей українського національного Відродження кінця ХХ ст., його соціально-політичних та соціально-культурних передумов; опанування постмодерністської моделі світу в українській та світовій інтерпретаціях;	Здатність виявляти співвідношення процесів глобалізації та розвитку національної культури в Україні; виявлення плюралізму та еkleктизму в українському художньому та загальнокультурному просторі	Можливість відтворити соціальні практики, що характерні для українського соціуму	Самостійно вибудувати власний світоглядний простір
Тема 9. Співвідношення культури та цивілізації. Техніка, культура та природа людини					
Сформувати навички щодо аналізу досягнень сучасної української культури, соціально значимих проблем і тенденцій її розвитку, застосування їх для особистісного та професійного вдосконалення	Розрізнення катюгорій «культура» і «цивілізація»	Опанування дискурсивних практик щодо суперечностей сучасного культурогенезу	Здатність до дискурсивної експлікації ключових понять теми	Здатність до відтворення комунікаційних та дискурсивних практик культуротворчості	Самостійно та раціонально відтворювати сучасні антропотехніки
Тема 10. Аполлонійська та діонісійська засади європейської культури. Кризові явища в культурі					
Сформувати навички щодо аналізу досягнень сучасної української культури, соціально значимих проблем і тенденцій її розвитку, застосування їх для особистісного та професійного вдосконалення	Розрізнення міфологем «аполлонійське» та «діонісійське» у сучасній культурі	Розуміння «фактичності» і «контрфактичності» сучасної культури	Здатність до дискурсивної експлікації ідеологем теми	Здатність до відтворення комунікаційних та дискурсивних практик культуротворчості	Самостійно та раціонально відтворювати сучасні антропотехніки

Тема 11. Культура. Контркультура. Субкультура. Роль культурних орієнтацій у розвитку суспільства					
Сформувати навички щодо аналізу досягнень сучасної української культури, соціально значимих проблем і тенденцій її розвитку, застосування їх для особистісного та професійного вдосконалення	Розрізнення форм і видів культури, їх предметного змісту	Опанування понять «контркультура» та «субкультура», знання аксіологічної проблематики	Здатність до дискурсивної експлікації понять «культура», «контркультура», «субкультура»,	Здатність до відтворення комунікаційних та дискурсивних практик культуротворчості	Самостійно та раціонально відтворювати сучасні антропотехніки
Тема 12. Ідея рівноправності культур у сучасному світі. Поняття культурної ідентифікації					
Сформувати навички щодо аналізу досягнень сучасної української культури, соціально значимих проблем і тенденцій її розвитку, застосування їх для особистісного та професійного вдосконалення	Розуміння головних ідеологічних та ціннісних настанов сучасної світової культури	Опанування дискурсивного простору ліберальної філософії: гуманізм, рівноправність, права людини тощо	Здатність до дискурсивної експлікації понять «ідентичність» та «ідентифікація»	Здатність до відтворення комунікаційних та дискурсивних практик культуротворчості	Самостійно та раціонально відтворювати сучасні антропотехніки

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Культурологія

Тема 1. Специфіка культурологічного знання

1.1. Етимологія поняття “культура”. Концепції культури. Культура й природа. Функціональність символічних культурних форм та явищ. Структура та функції культури.

1.2. Культурологія як інтегративне знання. Культурологія та філософія культури. Категорії культурології. Методи культурологічного дослідження. Системний підхід у культурології. Культурологічні школи.

1.3. Проблеми виникнення людської культури. Типи виникнення та існування культури: культурогенез, антропогенез, соціогенез. Концепція ігрового генезису культури. Поняття “осьового часу” у культурології. Цінності як найважливіші компоненти людської культури. Основні змістовнотворчі системи культури. Історичні етапи теоретичного обміркування культури. Спілкування культур (культурна дифузія). Проблема співвідношення культури й цивілізації.

Тема 2. Генеза культури. Архаїчна культура. Давні цивілізації

2.1. Періодизація первісного суспільства. Основні особливості первісної культури. Магія, тотемізм, анімізм, фетишизм – примітивні форми первісної релігії.

2.2. Міфологічний світогляд. Міф як основа релігії, науки, філософії та мистецтва. Роль і значення міфу в житті первісного суспільства. Виникнення мистецтва. Образи та сюжети. Наскельний живопис. Палеолітичні “Венери”. Функції мистецтва.

2.3. Ознаки цивілізації в культурах стародавнього Близького Сходу та Стародавнього Єгипту.

2.4. Культура Месопотамії.

Зародження стародавніх цивілізацій у долинах річок Тигр та Євфрат. Досягнення шумеро-аккадської культури. Виникнення клинопису. Перші у світі правові кодекси. Закони царя Хаммурапі:

систематизація правової традиції. Релігія та міфологія Дворіччя. Розквіт Вавилону за часів Навуходоносора. Літературні надбання. “Епос про Гільгамеша”. Розвиток наукових знань: астрологія, астрономія, математика, медицина.

2.5. Культура Стародавнього Єгипту.

Самобутній характер давньоєгипетської культури. Періодизація культури Стародавнього Єгипту. Виникнення “іригаційного” суспільства. Єгипетська релігія та пантеон: культ Сонця, культ тварин, віра в божественність фараонів. Єгипетська міфологія. Уявлення єгиптян про потойбічне життя. Субстанції “ба” та “ка”. Культ фараонів.

“Тексти пірамід”, “Тексти саркофагів”, “Книга мертвих”. Література, писемність, навчання в школах.

Характерні риси мистецтва та архітектури: монументалізм, геометричний конструктивізм, фронтальність, симетрія. Виникнення та розквіт наукових знань: медицина, математика, астрономія. Сакральний характер знань.

Тема 3. Антична культура

3.1. Періодизація грецької культури. Виникнення та розвиток полісної цивілізації. Зародження демократичної форми правління в давньогрецьких полісах.

3.2. Значення та роль агонального початку антично-полісного життя в розвитку грецької культури. Давньогрецький релігійний пантеон. Антропоморфізм. Олімпійські ігри.

3.3. Грецький театр. Відображення ідеалу античної особистості в скульптурі та архітектурі.

3.4. Елліністичний період, його особливості. Розквіт науки та мистецтва в елліністичних державах.

3.5. Виникнення та розвиток римської держави. Періодизація римської культури. Релігійно-міфологічні уявлення давніх римлян.

3.6. Особливості римської системи цінностей. Громадянськість і державність.

3.7. Архітектура та мистецтво. Римська література (Вергілій, Гораций, Петроній та ін.) й філософія.

3.8. Роль видовищ у житті давніх римлян. Розповсюдження християнства в Римській імперії.

3.9. Античність: основні підсумки розвитку.

Тема 4. Культура європейського середньовіччя

4.1. Тимчасові кордони середньовіччя. Соціальна структура суспільства. Християнство та його роль у середньовічній культурі.

4.2. Становлення системи європейської освіти й науки. Університетська наука – схоластика. П'єр Абеляр. Основні напрямки наукових знань. Астрологія та алхімія. Проблема співвідношення розуму та віри.

4.3. Середньовічна література: народний епос, творчість вагантів, лицарський роман. Тема “Служіння Прекрасній Дамі” в ліричній поезії трубадурів та мінезінгерів. “Сміхова культура”.

4.4. Особливості мистецтва середньовіччя. Порівняльна характеристика романського та готичного стилів. Історичне значення цивілізації середньовічного Заходу для історії людства.

Тема 5. Культура епохи Відродження й Реформації

5.1. Періодизація епохи “Ренесанс”. Передумови та особливості становлення культури Відродження. Ідейний зміст культури Відродження.

5.2. Нова концепція особи. Гуманізм та індивідуалізм. Гуманісти: соціальна група чи творча еліта? Ідеал людини. Суспільство, природа, людина в поглядах мислителів епохи.

5.3. Художня культура Раннього Відродження. Гармонійна людина в культурі Великого Відродження. Титани Відродження. Рух ренесансної стилістики. Маньєризм.

5.4. Соціальне вчення Н. Макіавеллі. Утопізм Т. Кампанелли. Мистецтво Північного Ренесансу.

5.5. Реформація та її значення для європейської культури. Самобутність Відродження як культурної епохи.

Тема 6. Культура Нового часу та епохи Просвітництва

6.1. Європейська культура XVII ст. Становлення новоєвропейської науки й філософії.

6.2. Мистецтво XVII ст.: формування національних шкіл живопису. Характеристика стилів – бароко й класицизму.

6.3. Історична обумовленість та сутність руху Просвітництва. Ідеї Розуму в літературній діяльності. Сентименталізм.

6.4. Основні риси мистецтва XVIII ст. і його напрямки – рококо та революційний класицизм. Музичне й театральне мистецтво XVIII ст.

Тема 7. Європейська культура XIX – XX ст.

7.1. Історичні умови та передумови становлення культури XIX аб. в Західній Європі. Протиріччя між суцим та незалежним – головна рушійна сила розвитку західноєвропейської культури кінця XVIII – поч. XIX ст.

7.2. Основні напрямки в мистецтві XIX ст. Романтизм як останній європейський загальнокультурний рух. Розвиток реалізму. Символізм. Натуралізм Мистецтво імпресіонізму. Пошуки нових форм реалізму в творчості постімпресіоністів.

7.3. Технізація та індустріалізація суспільства. Вплив науково-технічного прогресу на сучасну культуру. Світоглядні підстави модерністського мистецтва.

7.4. Різноманітність видів та форм модернізму: абстракціонізм, експресіонізм, футуризм, кубізм, сюрреалізм, дадаїзм, фавізм та ін. Революції в сценічному просторі. Трагедійний театр Г. Крега, епічний театр Б. Брехта, театр соціальної маски В. Мейєрхольда, французький театр жорстокості А. Арге.

7.5. Утопічна архітектура Ле Карбюзьє. Масова та елітарна культура. Розвиток кінематографії. Соціокультурна “ситуація постмодерну”. Діалог культур. Постмодерн у мистецтві, архітектурі, літературі.

Тема 8. Феномен української культури. Тенденції розвитку сучасної української культури

8.1. Соціодинаміка української культури. Прийняття християнства. Візантійські впливи в культурі Русі. Києво-Печерська Лавра. Іконопис. Українська культура XVI – XVII ст. як міст між західно-католицьким та східним православним світами. Митрополит Петро Могила. Питання «східного Відродження». Григорій Сковорода. Українські просвітителі в Росії. Димітрій Ростовський. Паїсій Величковський. Творення нової ідентичності у кінці XVIII – на початку XX ст. Національне відродження. Т.Шевченко та його погляди на українське історичне минуле.

8.2. Модерністські течії в українській культурі початку XX ст. Новітнє українське мистецтво, вплив державотворчих процесів на його розвиток.

М. Хвильовий та гасло європеїзації української культури. Творчі експерименти «неокласиків»; літературні об'єднання 20-х рр. ХХ ст., «театр дії» Л. Курбаса, школа бойчукістів у живописі. Український кінематограф О. Довженка.

8.3. Радянська «культурна революція». Рух шістдесятників за відродження української культури. Українська культура на сучасному етапі. Масова культура в Україні.

Тема 9. Співвідношення культури та цивілізації. Техніка, культура та природа людини

9.1. Культура й цивілізація у вимірі буття: розмежування понять. Ключові елементи культури. Культура як характеристика особистісних структур. Цивілізація як логічне завершення розвитку культури. Відмінність формаційного та цивілізаційного підходів у культурі. Діалектична єдність культури та цивілізації. Постіндустріальне суспільство як результат соціокультурного розвитку.

9.2. Феномен техніки: її роль та функції в сучасній культурі. Поняття «техносфери».

9.3. Співвідношення техніки та природи людини. Нормативні моделі розвитку техніки. Технічний прогрес – «за» та «проти». Міф «машини».

Тема 10. Аполлонійська та діонісійська засади європейської культури. Кризові явища в культурі

10.1. Міфологема Аполлона й Діоніса в античній культурі. Фрідріх Ніцше «Народження трагедії із духа музики». Дихотомія аполлонійського та діонісійського в сучасній культурології.

10.2. Ідеї кризи культури в європейській науковій думці ХІХ – ХХ століття.

10.3. Різноманітність та складність культурного розвитку ХХ століття. Технізація та індустріалізація суспільства. Вплив науково-технічного розвитку на різноманітні царини соціокультурного простору. Проблема відчуження людини. Елітарне мистецтво й масова культура.

10.4. Особливості розвитку художньої культури цього періоду. ХХ століття та нові форми культури й мистецтва. Модернізм у культурі ХХ століття. Феномен культури тоталітарного суспільства.

10.5. Постмодернізм як характеристика сучасної культури.

Тема 11. Культура. Контркультура. Субкультура. Роль культурних орієнтацій у розвитку суспільства

11.1. Соціальні основи диференціації сучасної культури. Поняття про субкультуру та контркультуру. Фемінізм та його напрямки. Формування альтернативної системи цінності. Молодіжна контркультура 60 – 70 рр. ХХ ст., її вплив на розвиток сучасної західної культури. Перспективи розвитку субкультур в епоху постмодерна.

11.2. Унікальність історичного розвитку Західної та Східної культури. Неможливість усунення соціокультурних відмінностей та необхідність відмови від ієрархії культур. Культуроісторичні детермінанти розвитку Західної та Східної культури. Побудова моделей розвитку світу в традиціях Західної та Східної культури.

11.3. Істина та уявлення про шляхи й засоби її досягнення. Наука та її роль у розвитку суспільства. Єдність та відмінність розуміння на Заході й Сході. Індивідуально-суб'єктивний та колективний вираз сутності людини. Морально-етичні норми в системі цінностей культур.

Тема 12. Ідея рівноправності культур у сучасному світі. Поняття культурної ідентифікації

12.1. Основні ідеї концепції егалітаризму культур. Етнологія як наука, що вивчає культурні спільноти. Поняття «культура» та «етнос» у етнології. Різноманітні моделі-підходи під час вивчення культурної діатропіки (різноманіття). Концепція культурної ієрархії.

12.2. Підстави для самоідентифікації в культурі. Цивілізаційна ідентичність. Партикуляризм, універсалізм.

12.3. Культурна ідентифікація (групова та індивідуальна). Вплив національного фактора на ідентичність. Типи культурної ідентифікації. Значення засобів масової інформації у формуванні особистісної свідомості. Потреба в ідентифікації як одна з визначальних людських потреб за класифікацією Е. Фромма. Ідентифікація та ідентичність. Психосоціальна ідентичність. Особистісна ідентичність.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Тема	Програмні питання
1	2
Змістовий модуль 1. Культурологія	
<i>Тема 1.</i> Специфіка культурологічного знання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Культурологія в системі філософського знання. 2. Основні категорії та методи культурології. 3. Історичні етапи теоретичного осмислення культури. 4. Теорії походження й розвитку культури. 5. Структура й функції культури.
<i>Тема 2.</i> Генеза культури. Архаїчна культура. Давні цивілізації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Періодизація та головні особливості архаїчного суспільства. 2. Релігійне світосприйняття первісних людей. 3. Міф та міфологічне мислення як перша форма свідомості та спосіб людського буття. 4. Причини виникнення первісного мистецтва та його функції. 5. Порівняльна характеристика культури стародавніх цивілізацій Єгипту та Месопотамії.
<i>Тема 3.</i> Антична культура	<ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка полісного державного устрою у Давньої Греції. 2. Давньогрецький релігійний пантеон богів. 3. Система цінностей давніх греків. 4. Релігійні свята, спортивні змагання, театральні вистави у житті давніх греків. 5. Культура епохи еллінізму. 6. Самобутність давньоримської культури.

Продовження табл. 3.1

1	2
Тема 4. Культура європейського середньовіччя	<ol style="list-style-type: none"> 1. Структура середньовічного суспільства. 2. Вплив християнства на середньовічну культуру. 3. Становлення системи європейської освіти. 4. Література середньовіччя. Лицарська та народна культури. 5. Мистецтво та архітектура середньовіччя. Характеристика романського та готичного стилів.
Тема 5. Культура епохи Відродження й Реформації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови становлення культури Відродження та її особливі риси. 2. Гуманізм та індивідуалізм. Нова концепція людини. 3. Художня культура. Розвиток Ідеалу людини в мистецтві Відродження. 4. Історична обумовленість та сутність Реформації
Тема 6. Культура Нового часу та епохи Просвітництва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Європейська культура XVII ст. Становлення новоєвропейської науки й філософії. 2. Мистецтво XVII ст. Характеристика стилів бароко та класицизму. 3. Історична обумовленість і сутність руху Просвітництва (XVIII ст.). 4. Ідеї розуму в літературній діяльності. Сентименталізм – художній напрям цього часу. 5. Основні риси мистецтва XVIII ст.
Тема 7. Європейська культура XIX – XX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні передумови становлення культури XIX ст. у Західній Європі. 2. Провідні напрямки в західно-європейському мистецтві XIX ст. (романтизм, реалізм, натуралізм, символізм, імпресіонізм, постімпресіонізм). 3. Особливості розвитку світової культури XX ст. 4. Світоглядні підстави модерністського мистецтва.
Тема 8. Феномен української культури. Тенденції розвитку сучасної української культури	<ol style="list-style-type: none"> 1. Періодизація розвитку української культури. 2. Культура Київської Русі: християнізація та візантійські впливи. 3. Українська культура XVI – XVII ст. 4. Українська культура в добу національного відродження. 5. Українська культура XX – початку XXI ст.
Тема 9. Співвідношення культури та цивілізації. Техніка, культура та природа людини	<ol style="list-style-type: none"> 1. Культура та цивілізація у вимірі буття: розмежування понять. 2. Постіндустріальне суспільство як результат соціокультурного розвитку. 3. Феномен техніки: її роль та функції в сучасній культурі. 4. Співвідношення техніки і природи людини. 5. Нормативні моделі розвитку техніки.

1	2
<p><i>Тема 10.</i> Аполлонійська та діонісійська засади європейської культури. Кризові явища в культурі</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Міфологема Аполлона і Діоніса в античній культурі. 2. Дослідження дихотомії аполлонійського і діонісійського в сучасній культурології. 3. Ідеї кризи культури в європейській науковій думці XIX – XX ст. 4. Елітарне мистецтво та масова культура. 5. Постмодернізм як характеристика сучасної культури.
<p><i>Тема 11.</i> Культура. Контркультура. Субкультура. Роль культурних орієнтацій у розвитку суспільства</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальні основи диференціації сучасної культури. Поняття про субкультуру та контркультуру. 2. Фемінізм та його течії. Формування альтернативної системи цінностей. 3. Молодіжна контркультура 60 – 70-х рр. XX ст., її вплив на розвиток сучасної західної культури. 4. Перспективи розвитку та роль субкультур в епоху постмодерна. 5. Західна і східна культури в єдності та протиріччі розвитку. 6. Захід-Схід: традиції ірраціональності.
<p><i>Тема 12.</i> Ідея рівноправності культур у сучасному світі. Поняття культурної ідентифікації</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні ідеї концепції егалітаризму культур. 2. Концепція культурної ієрархії. 3. Культурна ідентичність. 4. Особистісна ідентичність.

4. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 4.1

Таблиця 4.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	4
<i>Тема 1.</i> Специфіка культурологічного знання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> . Засвоєння теоретико-методологічних підвалин культурологічного знання; закріплення знань щодо структури культурології як навчальної дисципліни та галузі знань; ознайомлення з типами культури та основними змістовими системами культури (мистецтво, міф, релігія, наука).	Презентація результатів
<i>Тема 2.</i> Генеза культури. Архаїчна культура. Давні цивілізації	Засвоєння історичної традиції генезису й розвитку культури. Опанування характерних рис первісної культури; визначення ознак міфологічної картини світу; розгляд форм первісних вірувань їх витоки та етапи еволюції	Презентація результатів
<i>Тема 3.</i> Антична культура	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; опрацювання лекційного матеріалу; виконання есе за темами «Грецька міфологія та її значення у західній культурі»; «Сучасний погляд на ідеал людини в мистецтві та житті античності»; «Роль видовищ у житті давніх греків та римлян»; опанування питання «Значення античної спадщини для світової культури».	Захист есе

Продовження табл. 4.1

1	2	3
<i>Тема 4.</i> Культура європейського середньовіччя	Вивчення лекційного матеріалу. Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; засвоєння основних напрямків розвитку культури середньовіччя. Виконання есе за темами «Лицарська та народна культура», «Статус жінки в середньовічній Європі». Підготовка презентації «Архітектура середньовіччя. Романський та готичний стилі».	Презентація результатів
<i>Тема 5.</i> Культура епохи Відродження й Реформації	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; з'ясування передумов, що сприяли становленню культури Відродження; обґрунтування історичного значення гуманістичного та реформаційного рухів для європейської культури; визначення місця мистецтва Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.	Захист есе
<i>Тема 6.</i> Культура Нововго часу та епохи Просвітництва	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; опрацювання лекційного матеріалу; опанування основних доміант культури епохи Просвітництва. Розгляд соціально-політичних чинників розвитку української культури у другій половині XVII – XVIII ст. та її специфіки.	Презентація результатів
<i>Тема 7.</i> Європейська культура XIX – XX ст.	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; визначення протиріччя між суцям та незалежним – головної рушійної сили розвитку західноєвропейської культури кінця XVIII – поч. XIX ст." Визначення кризових явищ в розвитку світової культури кінця XIX – XX ст.; з'ясування сутності модернізму як системи художніх цінностей; виявлення особливостей та досягнень художньої культури українського модернізму.	Захист есе
<i>Тема 8.</i> Феномен української культури. Тенденції розвитку сучасної української культури	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; опанування постмодерністської моделі світу в українській та світовій інтерпретаціях; виявлення плюралізму та еkleктизму в українському художньому та загальнокультурному просторі	Презентація результатів

Закінчення табл. 4.1

1	2	3
<i>Тема 9.</i> Співвідношення культури та цивілізації. Техніка, культура та природа людини	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою. Розгляд співвідношення понять «культура» і «цивілізація»; вивчення специфіки постіндустріального суспільства	Презентація результатів
<i>Тема 10.</i> Аполлонійська та діонісійська засади європейської культури. Кризові явища в культурі	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; дослідження дихотомії аполлонійського та діонісійського в сучасній культурі; розгляд кризових явищ в сучасній культурі; розгляд феномену культури тоталітарного суспільства у ХХ ст. та постмодернізм як характеристика сучасної культури	Презентація результатів
<i>Тема 11.</i> Культура. Контркультура. Субкультура. Роль культурних орієнтацій у розвитку суспільства	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; ознайомлення з молодіжною культурою 60 – 70-х рр. ХХ ст., її вплив на розвиток сучасної західної культури; дослідження перспектив розвитку та ролі субкультур в епоху постмодерну	Захист есе
<i>Тема 12.</i> Ідея рівноправності культур у сучасному світі. Поняття культурної ідентифікації	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; засвоєння основних понять: ідентифікація, ідентичність, культурна ідентичність; розглянути питання щодо підстав протиставлення основних культурних орієнтацій Заходу і Сходу. Чи існує небезпека маніпуляції свідомістю особистості?	Колоквіум

5. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, презентації (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Змістовий модуль 1. Культурологія	
<i>Тема 1.</i> Специфіка культурологічного знання	Лекція проблемного характеру з питання "Проблеми виникнення людської культури"
<i>Тема 2.</i> Генеза культури. Архаїчна культура. Давні цивілізації	Лекція проблемного характеру з питання "Від міфу до логосу. Особливості міфологічного мислення", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 3.</i> Антична культура	Лекція проблемного характеру з питання "Визначити головні лінії впливу античної культури на сучасну західну культуру"
<i>Тема 4.</i> Культура європейського середньовіччя	Лекція проблемного характеру з питання "Християнство та його роль у середньовічній культурі: досвід релігійного фундаменталізму"
<i>Тема 5.</i> Культура епохи Відродження й Реформації	Міні-лекція з питання «Реформація та її значення для європейської культури», робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 6.</i> Культура Нового часу та епохи Просвітництва	Лекція проблемного характеру з питання "Наука й демократія як цінності класичної культури"
<i>Тема 7.</i> Європейська культура XIX – XX ст.	Лекція проблемного характеру з питання "Раціоналістичні риси культури XIX – XX ст."
<i>Тема 8.</i> Феномен української культури. Тенденції розвитку сучасної української культури	Лекція проблемного характеру з питання "Порубіжний характер української культури"
<i>Тема 9.</i> Співвідношення культури та цивілізації. Техніка, культура та природа людини	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Феномен техніки: її роль та функції в сучасній культурі", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 10.</i> Аполлонійська та діонісійська засади європейської культури. Кризові явища в культурі	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Кризові явища в європейській культурі", робота в малих групах, презентація результатів

1	2
<i>Тема 11.</i> Культура. Контркультура. Субкультура. Роль культурних орієнтацій у розвитку суспільства	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Особливості розвитку субкультур у сучасному українському суспільстві", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 12.</i> Ідея рівноправності культур у сучасному світі. Поняття культурної ідентифікації	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Значення засобів масової інформації у формуванні особистісної свідомості", робота в малих групах, презентація результатів

6. Рекомендована література

6.1. Основна

1. Культурологія. XX век. Енциклопедія / Под ред. С. Я. Левит – СПб.: Универ. кн., ООО «Алетейя», 1998. – 448 с.
2. Культурологія. История мировой культуры: Учебн. пособие для вузов / Под ред. проф. А. П. Марковой. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 600 с.
3. Культурологія / Под ред. И. Г. Драча. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 572с.
4. Культурологія. Учебное пособие для вузов / Сост. отв. ред. А. А. Радугин. – М.: Центр, 1997. – 304 с.
5. Культурологія: Учебное пособие для самост. изуч. дисциплины / Под ред. Т. Е. Гетало. – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 240 с.
6. Чернокозов А. И. История мировой культуры. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 476 с.